

# Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs, strateegia- ja tegevuskava kontseptsioon

November, 2022



Euroopa Liit  
Euroopa  
Regionaalarengu Fond



Eesti  
tuleviku heaks



EAS  
Enterprise Estonia

## SISUKORD

1.	Sissejuhatus.....	2
2.	Virumaa kui maakondade ülese turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs.....	3
2.1.	Ülevaade strateegilisest suundadest ja senisest koostööst turismivaldkonnas.....	3
2.1.1.	Ida-Viru ja Lääne-Viru maakondade arengustrateegiade raamistik.....	3
2.1.2.	Riikliku turismistrateegia 2020-2025 raamistik.....	7
2.1.3.	Turismiarendusorganisatsioonid Ida- ja Lääne-Viru maakondades.....	8
2.1.4.	Lääne- ja Ida-Virumaa senine koostöö turismivaldkonnas.....	9
2.2.	Jätkukoostöö vajalikkus ja võimalikud riskid.....	10
2.2.1.	Veebiküsitlus Ida- ja Lääne-Virumaa turismiteenusepakujatele ja KOVIDele.....	10
2.2.2.	Virumaa DMO ettevalmistuse arenguseminaride tulem jätkukoostöö vajalikkuse ja riskide osas.....	16
2.3.	Kokkuvõtte esialgetest seisukohtadest ühise Virumaa DMO arendamisel.....	22
3.	VIRUMAA DMO strateegiliste põhimõtete ja koostöömudeli kontseptsioon (lähtealus Virumaa DMO partnerite jätkuläbirääkimistele).....	23
3.1.	Sihtkoha arendusorganisatsiooni DMO geograafiline piirkond ja partnerid.....	23
3.2.	Väärtused.....	23
3.3.	Visioon.....	24
3.4.	Tegevusmudel.....	24
3.5.	Strateegiakaart.....	26
3.6.	Virumaa DMO väljund- ja tulemusnäitajad.....	26
3.7.	Riskianalüüs.....	28
Lisa 1	Virumaa DMO indikatiivsed tegevussuunad.....	30
Lisa 2	Virumaa DMO loomise arenguseminaridel osalejad.....	33
Lisa 3	Ida- ja Lääne-Virumaa koostöö ja DMO mudeli loomise protsessi ajajoon.....	40

## 1. Sissejuhatus

Käesoleva dokumendi koostamisel osalesid ja selle omanikuks on (lähteülesande kohaselt):

Osapooled	Asutus	Strateegiapartnerid
1. Lääne-Viru turismivõrgustik <a href="https://visitvirumaa.com/">https://visitvirumaa.com/</a>	Visit Virumaa MTÜ	50 ettevõtet võrgustikus, protsessis osalevad ca 15 ettevõtet + kõik KOV-id (8) + vajadusel teised võrgustikud ja organisatsioonid. Kokku kuni 25.
2. Ida-Viru turismiklaster <a href="https://idaviru.ee/">https://idaviru.ee/</a>	Ida-Viru Ettevõtluskeskus	Ca 50 partnerit, protsessis osalevad põhipartnerid (20) s.h. kõik KOV-id (8). Kokku 20.

Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüsi ning strateegia- ja tegevuskava kontseptsiooni koostamine jagunes kaheks etapiks. Esmalt toimusid dokumendianalüüs ning veebipõhine küsitlus, kus uuriti, missugused on ettevõtjate ja kohalike omavalitsuste jaoks peamised küsimused seoses Virumaa DMO (sihtkoha juhtimise organisatsioon) ettevalmistamise faasis ja millist tuge ning kasu DMOlt oodatakse, milliseid riske nähakse, milliseid ühiseid märksõnu Virumaa kui sihtkoha puhul nähakse, kuidas suhtutakse Lahemaa piirkonna liitmisega Virumaa DMOga jm.

Seejärel toimusid kaasavad arenguseminarid strateegiliste lähtekohtade kujundamiseks, kuhu olid palutud osalema Ida- ja Lääne-Virumaal turismiteenuseid pakkuvad ja maakondlikes võrgustikes kaasatud ettevõtted ning kohalike omavalitsuste ja maakondlike ettevõtluskeskuste esindajad. Arenguseminaride käigus töötati välja Virumaa DMO toimetamisel/kontseptsiooni ettepanek, mille osas EAS poolt kehtestatud tingimuste kohaselt maakondlikud arendusorganisatsioonid (MAROd) pidid vastu võtma otsused ja mis on aluseks partnerite edasiste läbirääkimistele DMO moodustamise osas.

DMO strateegia kontseptsiooni ja esialgse tegevuskava raamistiku koostamise protsess oli väljakutseid esitav tulenevalt Ida- ja Lääne-Virumaa turismiasjaliste erinevast organiseerituse- ja koostöökogemusest ning suhteliselt piiratud ajast seoses EAS poolt esitatud tähtajaga MARODE otsustele DMOde geograafiliste piirkondade ja juhtpartnerite osas. Kui Ida-Virumaal on Ida-Viru omavalitsuste Liit delegeerinud turismivaldkonna koordineerimise Ida-Viru turismiklastriks, siis Lääne-Virumaal ei ole usalduslikku ja kokkuleppelist koostöömudelit hetkel välja kujunenud, mis töö kaasa ka erinevad arusaamad ning toimivate kokkulepete ja sujuva ning osapoolte huvisid arvestava koostööni jõudmiseks, on vajalikud täiendavad konsultatsioonid, läbirääkimised, ühine eesmärgipüstitus ning kokkuleppeline rollijaotus.

Kolmel arenguseminaril osalejate nimekiri on leitav käesoleva dokumendi lisast 1.

## 2. Virumaa kui maakondade ülese turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs

### 2.1. Ülevaade strateegilisest suundadest ja senisest koostööst turismivaldkonnas

#### 2.1.1. Ida-Viru ja Lääne-Viru maakondade arengustrateegiate raamistik.

Nii Ida-Virumaa kui Lääne-Virumaa maakondade arengustrateegiates peetakse oluliseks turismivaldkonna arendamist.

#### Ida-Virumaa

Ida-Virumaa maakonna arengustrateegias on määratletud turismivaldkonna eesmärk T1<sup>1</sup> järgnevalt:

Aastaks 2030+ on Ida-Viru maakond Tallinna järel esimene turismisihtkoht Eestis.

Tabel. Turismivaldkonna eesmärgi T1 mõõdikud ja sihid

Mõõdik	Baasväärtus	Vahehinnang 2020 kättesaadavad andmed	Siht 2030
Majutatute ööbimiste arv	393 178 (2017)	481 117 (2019) <sup>2</sup> koroona tõi korrektiivid 2020, kus välisturistide ööbimised läksid praktiliselt nulli	1 000 000
Voodikohtade arv	4106 (2017)	3712 (2019)	6000 <sup>3</sup>

<sup>1</sup> <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4120/1201/9053/Ida-Viru%20arengustrateegia.pdf>

<sup>2</sup> Koroonakriis tõi kaasa suure ööbimiste arvu languse ning praegu ei ole võimalik veel tulevikku adekvaatselt prognoosida

<sup>3</sup> Suhtarv eeldusel, et senine voodikohtade arv tagab senise ööbimiste arvu täituvusega 37%, aga sihiks oleks ca 60% täituvus

Ida-Viru maakonnastrateegia dokumendi tabel 22. Turismi eesmärgi T1 saavutamist toetavad arengusuunad

Kood, mida toetab	Arengusuund	Selgitus
T1; E1	Turismiklastri arendamine ja laiendamine	Turismiklaster koosneb turismiettevõtetest ning kohalikest omavalitsustest. Senise eduka koostöökogemuse edasiarendamine ja laiendamine toetab turismivaldkonna sihtide saavutamist.
T1; E1	Hooajalisuse leevendamine	Uute hooajaväliste toodete turule toomise toetamine, hooajaväliste suuremastaabiliste sündmuste loomine ja nende toimumise tagamise rakendamine. Toetab majutusasutuste täituvust hooajavälisel perioodil ning kasvatab turistide ööbimiste arvu maakonnas.

Kood, mida toetab	Arengusuund	Selgitus
T1	Sihtkoha turundustegevuste pidev rakendamine, maakonna maine parandamine	Turundustegevuste jätkamine prioriteetsetel sihtturgudel – siseturul, Vene ja Soome turgudel. See aitab kasvatada ööbimiste arvu maakonnas, loob eeldused investeeringuteks uutesse majutuskohtadesse.
T1; E1	Turismiettevõtjate maksimaalne kaasamine koostöösse	Ettevõtjate koostöö parandab turistide saadavat elamust ning võimaldab toodete paketeerimisel nutikalt spetsialiseeruda. Kvaliteetsemad turismitooted kasvatavad ööbimiste arvu maakonnas ning toetavad maakonna turunduslikke jõupingutusi.
T1; E1; K1	Uute investeeringute kaasamine majutuskohtade rajamisse	Määratud ööbimiste arvu saavutamiseks tuleb laiendada maakonna majutusasutuste baasi. Selleks käivitatakse sihitud turismisektori investeeringute kaasamise programmid, mis toetab voodikohtade arvu kasvamist maakonnas.
T1; K1	Veeteede aktiivne kasutuselevõtt, väikesadamate arendamine ning nende ligipääsetavuse parandamine	Parandab ja mitmekesistab maakonna turismiteenuste paketti, loob ühelt poolt võimalused ligipääsuks vetelt, kuid teisalt parandab rannapealset elu- ja ettevõtluskeskkonda. Toetab ööbimiste arvu kasvu maakonnas.

T1	Veega seotud atraksioonide ja veespordi arendamine	Mitmekesistab maakonnas pakutavat turismiteenuste paketti, loob eeldused suuremaks ööbimiste arvuks maakonnas.
T1; ET1; E1; K1	Transpordiühenduste tugevdamine – laeva- ja lennuühenduse loomine, rongi ja bussiliikluse tihendamise, sh maakonnasisene bussitransport objektidele ja tagasi	Reisiliiklus Eesti ja Soome vahel ning võimalus saabuda tšarterlennuga avardab oluliselt maakonna turismisektori potentsiaali ning loob eeldused ööbimiste arvu kiireks kasvaks ja turismisektori investeeringute kasvaks.
T1; E1; K1	Peipsi põhjaranniku väärtustamine ja ettevõtluseks vajaliku taristu rajamine	Avab ärivõimalused seni äriliselt vähe kasutatud piirkonnas, suurendab maakonnas pakutavate turismiteenuste arvu ning parandab nende kvaliteeti. Aitab suurendada ööbimiste arvu maakonnas.

Kood, mida toetab	Arengusuund	Selgitus
T1	Teenuste ja toodete arendamine	On vajalik ööbimiste arvu hoidmiseks ja kasvatamiseks. Teenuste ja toodete paketi arendamine ning värskena hoidmine loob eeldused korduvkülastusteks ja parandab klientide rahulolu.
T1	Kompetentside arendamine	Teenuste ja toodete arendamiseks ning kvaliteetseks pakkumiseks ja asjakohasteks turundustegevusteks vajalikud koolitusprogrammid aitavad kasvatada teenuste kvaliteeti ning ööbimiste arvu maakonnas.

### Lääne-Virumaa

Lääne-Virumaa Arengustrateegias 2023-2035<sup>4</sup> turismivaldkonnas konkreetseid mõõdikuid ja sihttasemeid ei ole määratletud.

Sõnastatud on arengustrateegia toimepõhimõte:

<sup>4</sup> <https://www.virol.ee/documents/20173326/35630190/L%C3%A4%C3%A4ne-Viru+arengustrateegia+2023-2035.pdf/a95bce84-9cf5-432a-95d0-3645b701652a>

Maakonna arengus on **kesksel kohal võrgustikel põhinev koostöö**, milleks on tarvis vähemalt kolme eeltingimuse täitmine: a) vajaduspõhine ja tervikliku kontseptsiooni olemasolu ning lahendused võrgustikutöö sisuküsimustes; b) konsensuslikud otsused muutuste läbiviimiseks ja tulemuste saavutamiseks; c) valmisolek tulemuslikuks ja tõhusaks võrgustikutöö korralduseks (vajaliku kvalifikatsiooniga personal, võrgustiku sisene kommunikatsioon ja koostöö), tegevuste rahastus ja vastutus tulemuslikkuse eest.

Maakonna arenguesmasteks prioriteetideks seati viis valdkonda, nende hulgas ühena järgnev:

Ettevõtluse arendamine ja konkurentsivõimeliste töökohtade loomine. Ettevõtlikkuse soosimine, kasvualdkondade arendamine, tasuvad töökohad, investeeeringud, suurem tööviljakus ja lisandväärtus, kohaliku toorme väärindamine, tootearendus ja keskkonnasääst, loodus ja kultuuriturismi arendamine, külastajate arvu kasv.

Lääne-Virumaa arenguolukorra analüüsist tulenevad strateegilised sihiseaded tulevikuks Lääne-Virumaa SWOT-analüüsi tulemustele toetudes koostati maakonna TOWS-maatriks, milles tuuakse välja kesksed järeldused Lääne-Virumaa strateegiliste arengusuundade seadmiseks kombineerides erinevaid SWOT-analüüsi tegureid. Tulenevalt SWOT analüüsist tuuakse arengustrateegias välja võimalusena:

- Loodus- ja kultuuriturismi ning puhkemajanduse arendamine, sh tervise- ja mereturismi laiendamine;
- Maakondliku koostöö ja võrgustike võimekuse kasvatamine, lisavahendite kaasamine maakonna arengusse;
- Tootmise ning puhkuse ja vaba aja taristu arendamine (tööstusalad, sadamad, rannaalad, kergliiklusteed, külastusobjektid, matkarajad, majutuskohad jt);
- Maakondliku turundustegevuse sihistamine ja aktiivsuse kasvatamine investeeeringute ja külastajate arvu kasvatamiseks;
- Maakonna mainekujunduse ja tagasirändepoliitika kujundamine ja elluviimine
- Kultuuripärandi arendamine, kultuurisündmuste läbiviimine ja nende aktiivne turundamine, aastaringse tegevuse toetamine.

Maakonna arengumudeli üheks komponendiks on: Atraktiivne puhkuse, loodus- ja kultuurielamuste sihtkoht.

Lääne-Virumaa arengustrateegia aastateks 2023-2035 sätestab, et Lääne-Viru maakonnaülest prioriteetsete projektide/tegevuste 2023-2027 hulka kuulub Virumaa DMO (turismi sihtkoha organisatsioon) asutamine ja turismi toetavate tegevuste elluviimine.

### 2.1.2. Riikliku turismistrateegia 2020-2025 raamistik

Kehtiva turismistrateegia 2020 – 2025 kohaselt peavad strateegia elluviimiseks hästi toimima mh sihtkohtade koostöömudelid:

Koostöö sihtkohtadega – sihtkohti esindavad DMOd (*Destination Management Organization*), arendusorganisatsioonid, mis lähtuvad oma tegevuses külastajatekonnast, mitte maakondade



piiridest, ning juhivad piirkonna turismi arengut strateegiliselt. EASI turismiarenduskeskus toimib kogu Eestit katva DMO-na, piirkondlikud DMOd on oma regioonis turismivaldkonna strateegilised juhid ja tegevuste elluvijad.

Sihtkohtade arendamiseks on strateegia rahastuskava prognoosis ette nähtud vahendid DMOde toetuseks EAS poolt välja töötatud rahastamis põhimõtete alusel, Virumaa DMOle hinnanguliselt 280 000 eurot aastas perioodil 2023-2026.

### 2.1.3. Turismiarendusorganisatsioonid Ida- ja Lääne-Viru maakondades

Ida-Virumaal koordineerib turismiarendustegevusi turismiklaster, mis loodi üle kümne aasta tagasi ja tegutseb Ida-Viru Ettevõtluskeskuse juures. Turismiklaster koosneb 50 partnerist, kellest 9 on omavalitsused ja ülejäänud turismiteenust pakkuvad organisatsioonid ja ettevõtted. Klasteri eesmärk on tutvustada Ida-Virumaad kui avastamisväärtset ning mitmekülgseid võimalusi pakkuvat turismi sihtkohta, selleks et kaasata uusi sihtgrupe ja sihtturge ning suurendada Ida-Virumaa külastatavust ja turismitulu. Turismiklasteri missiooniks on oma liikmete toetamine ning nende edulugudele kaasa aitamine, Ida-Virumaa kui sihtkoha turundamine ja arendamine.

Lääne-Virumaakonnas ei olnud pärast maavalitsuste kadumist turismi valdkonna eestvedajat. Lääne-Viru Arenduskeskus (LVAK) kutsus 2019. aastal kokku turismiettevõtjad (ca 40) üle maakonna ning arutelude tulemusel sündis algatus MTÜ Visit Virumaa loomiseks, mille ülesandeks on turismiteenuste pakkujate võrgustamine ja turismiarendustöö maakonnas. MTÜ Visit Virumaa põhikirjaline eesmärk on: Lääne-Viru maakond on atraktiivne ja tuntud külastuspiirkond.

Alates sellest ajast on MTÜ Visit Virumaa viinud ellu mitmeid maakonna turismiturunduslikke tegevusi, algatanud koostööprojekte ja viinud läbi õppereise jm arendustegevusi Lääne-Virumaa turismiteenuste pakkujatele.

MTÜ Visit Virumaa määratleb end kui edumeelset ja usaldusväärset turismi sihtkoha arendusorganisatsiooni, vaba koostööplatvormi ettevõtjatele/turismiteenuste pakkujatele/turismiasjalistele/partneriteleturismipiirkonna ühise tulevikuvaate kujundamiseks ja elluviimiseks.

Visiooni kohaselt koondab MTÜ Visit Virumaa turismi sihtkoha arendusorganisatsioonina valdavat osa Lääne - Virumaa turismiasjalistest. Sihtkohana on visioonis määratletud Virumaa, mis on kutsuv ja eristuv sihtkoha bränd koos atraktiivsete ja kvaliteetsete teenustega.

2021. aastal sõlmiti MTÜ Visit Virumaa ja MTÜ Lääne-Viru Omavalitsuste Liit (VIROL) vahel heatahte leping koostööks maakonna turismivaldkonna arendamisel. Koostöö eesmärk on VIROLi ja Visit Virumaa partnerlus Lääne-Virumaa turismisektori ja sellega kaasnevate sektorite arendamiseks ja nende siseriikliku ning rahvusvahelise konkurentsivõime kasvatamiseks.

Eesmärgile jõutakse:

- võimaldades vastastikust infovahetust ja teineteise kaasamist nimetatud sektorit puudutavate arengukavade ja muude strateegiliste dokumentide loomisesse;
- jagades piirkonnas olemasolevate vastavate kompetentside ja taristu jätkusuutlikku kasutamist ning tõstes sektori õppe- ja arendustegevuse tulemuslikkust;
- toetades maakonna turismivaldkonna arendus- ja ühisturundustegevusi, vastavalt vahendite olemasolule ning tegevuste põhjendatusele.

#### 2.1.4. Lääne- ja Ida-Virumaa senine koostöö turismivaldkonnas

2020.aasta suvel tegi MTÜ Visit Virumaa esmase koostööettepaneku Ida-Viru turismiklastriile minna ühiselt Mardilaadale. Ettepanek leidis kõlapinda, kuid kahjuks jäid tookordsed kavatsused koroonaa-epideemia ning sellega kaasunud piirangute tõttu realiseerimata. Juhindudes 19.10.20 VIROL juhatuse vastavast otsusest, pöördus Visit Virumaa 2021. aasta alguses Ida-Viru turismiklastri poole ettepanekuga hakata kahe maakonna vahelist turismikoostööd arendama pikema perspektiiviga ja taotlema koos EAS toetust DMO pilootprojektile.

Kui 2021- 2022.a. töusetus küsimus, kas on mõtet turismis midagi kahe Virumaa koostöös teha, siis pood arutlusel 3 võimalikku ühisprojekti ideed:

1. Helsingis iga-aastaselt toimival Mardilaadal ühine väljapanek ühtse sihtkohana „Virumaa“;
2. Tallinn-Narva mnt-le ühise turismimarsruudi loomine;
3. Soome turu vallutamine.

Ühiselt leiti, et Soome turg on mõlemale maakonnale piisavalt oluline ja otsustati koostöö kasuks sellel suunal, hoolimata asjaolust, et 2019.a. oli Ida-Viru turismiklaster otsustanud, et ei laiene oma tegevustes maakonnaüleselt. Nüüdseks on valminud ühine „Soome hüppe“ strateegia plaan ja viiakse ellu „Soome hüppe“ I etappi, kus tegeletakse ühiselt tootearenduse ja turundusega nimetatud sihtturu suunal. Olemas on mõlema maakonna turismiteenuse pakkujate huvi Soome turul koos tegutsemiseks. Pigem puudub huvi siseturu suunal koos tegutsemiseks (tegu on konkurentsituatsiooniga). Lisaks on kavas ühiselt hankida ka Virumaa piirkonna turismiettevõtjate vajadustele vastav koolituskava ning seda ühiselt ellu hakata viima.

2021. aasta maist alates rakendatakse ellu EAS toetatud DMO pilootprojekti, mille juhtpartner on MTÜ Visit Virumaa, kaaspartner on Ida-Viru turismiklaster (Ida-Viru Ettevõtluskeskus / IVEK) ja kaasatud organisatsioon on VIROL. DMOde loomise pilootprojekti raames valmis mh Virumaa kui sihtkoha Soome-suunaline turundusplaan „Soome hüpe“ – kaasatud mõlema maakonna ettevõtjad ja KOVde esindajad. Koostati Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs ning strateegia- ja tegevuskava lähiaastateks, teostatakse turismiteenuse pakkujate koolitusvajaduste kaardistus, korraldati õppereise jm.

Detsembris 2021 esitasid mõlema maakonna MAK-id koostöös piirkonna turismivõrgustikega (LVAK koos MTÜ Visit Virumaaga ja IVEK koostöös Ida-Viru turismiklastri) projektitaotlused PATEE programmile, kus valdav osa tegevusi kavandatakse viia ellu ühiselt Virumaa kui sihtkoha terviku vaates, sh Soome hüppe I etapi turundustegevuste elluviimine. Muuhulgas loodi veebileht virumaa.fi, viidi läbi Soome turu sihtgruppide uuring jm. 2022. aastal sai teoks ka pikalt kavandatud ühine Virumaa esindamine Suurimal Eestit tutvustaval sündmusel Helsingis Mardilaadal. Sügisel 2022 toimusid kolm arenguseminari Ida- ja Lääne-Virumaa turismiettevõtjate, kohalike omavalitsuste ning maakondlike arenduskeskuste esindajate osavõtul, kus käsitleti Virumaa DMO loomise temaatikat ja nähti seminaride tulemusel ette esialgset keskendumist Soome turule ja horisontaalsetele teemadele (kvaliteediarendus, kestlik turismitoode jm), misjärel on võimalik koostööd laiendada teistele turgudele ja teemadele.

Järgnevatel peatükkidel on toodud täpsem ülevaade Virumaa DMO loomise teemat käsitleva uuringu tulemuste ja koostööseminaride tulemuste kohta.

## 2.2. Jätkukoostöö vajalikkus ja võimalikud riskid

Tulenevalt EAS poolsest lähteülesandest piirkondadele saavutada kokkulepe DMO geograafiliste piiride ning juhtpartneri osas, mille kohta EAS ootas maakondlike arendusorganisatsioonide (MARO) otsust ning lähtume EAS DMO sihtfinantseerimise taotluse põhiküsimustest oli vajalik need teemad ja küsimused Ida- ja Lääne-Virumaa turismiettevõtjate, kohalike omavalitsuste ja arendusorganisatsioonidega läbi arutada.

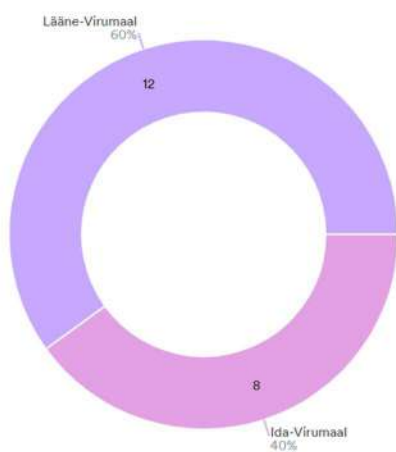
Ida- ja Lääne Virumaa koostöö ühise Virumaa DMO loomise ettevalmistamisel vastavalt 19.10.2020 VIROL juhatuses antud suunistele jäi Lääne-Virumaa poolt MTÜ Visit Virumaa kanda, kelle partneriks Ida-Virumaalt oli Ida-Viru turismiklaster (IVOLi) volitusel. EAS poolt toetatud DMO pilootprojektide küllalt edukas elluviimine süvendas osapoolte arusaama, et Virumaa on kõige optimaalsem piirkond maakonnaüleseks turismivaldkonna koostöök.

### 2.2.1. Veebiküsitlus Ida- ja Lääne-Virumaa turismiteenusepakkujatele ja KOVidele

Võimalikult laiapõhjaliseks arvamuste kaasamiseks viidi DMO koostööraamistiku mudeli väljatöötamise esimeses etapis läbiveebipõhine küsitlus. Küsimustikud saatsid välja Ida-Viru turismiklaster ja MTÜ Visit Virumaa. Küsimustikud saadeti Ida-Viru turismiklastri põhipartneritele (ettevõtjad ja kohalikud omavalitsused), kokku 19 adreessadile ning Lääne-Virumaal saadeti küsimustikud kõigile kohalikele omavalitsustele ning turismiteenuse pakkujatele, kokku 36 adreessadile. Vastused küsimustikule laekusid kahekümnelt respondendilt. Küsitlus oli anonüümne, välja oli vaja vaid tuua, kas vastaja tegutseb Ida-Virumaal või Lääne-Virumaal, kuid soovi korral võis vastaja nimetada ka organisatsiooni, mida ta esindab. Lääne-Virumaalt vastas küsitlusele kaksteist respondenti ja Ida-Virumaalt kaheksa.

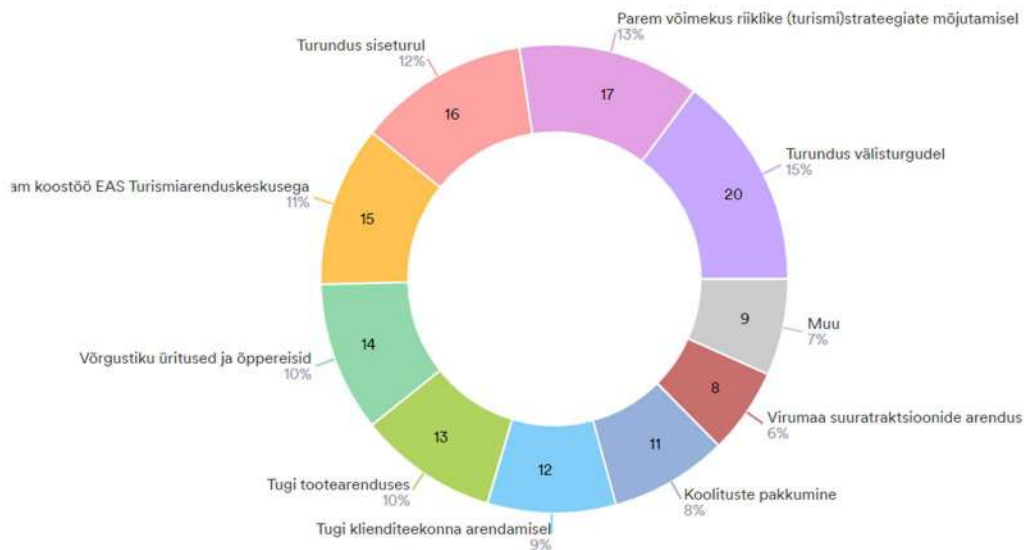
Kahjuks ei olnud vaatamata meeldetuletustele küsitlusele vastamine eriti aktiivne.

Joonis 1 Veebiküsitlusele vastajate regionaalne jaotus.



Küsimustikus sooviti teada vastajate seisukohti, mis osas oodatakse Ida- Ja Lääne- Virumaa baasil loodavalt DMOLT tuge ja iga vastaja sai märkida mitu varianti ette antud valikvastustest, samuti lisada omapoolseid täiendusi. Kõik vastajad pidasid oluliseks DMO tuge väliturunduses. Omapoolsete täienduste (alloleval joonisel kategooria „muu“) all toodi välja etteantud valikutes tegelikult juba olemas olevad valdkonnad, nt tootearendus, sh atraktsioonide arendus, klienditeekonna arendus jm.

Joonis 2 Valdkonnad, mille osa oodatakse DMO tuge.



Veebiküsitluse läbiviimise ajal septembri alguses 2022 oli DMOde loomise osas ka üleriigiliselt veel palju selgusetut, nii oli ka Ida- ja Lääne-Virumaal ses osas mitmeid küsimusi. Suur osa küsimustest olid sellised, mille vastusteni pidanuks jõutama just käimas olevas Virumaa DMO loomise aluste ettevalmistusprotsessis, nt kes on DMO juhtpartner, kuidas toimuks kõiki osapooli võrdselt kaasav juhtimine, millised on osapoolte kohustused, vastutus ja hüved, mil moel toimub finantside jaotus, kuidas erineb (sisuliselt) DMO varasemast Põhja-Eesti Turismist, milline on DMO struktuur ja tegevuste/ülesannete jaotus, mis on lõppeesmärk jms. Hilisematel arenguseminaridel neid küsimusi mh adresseeritigi.

Küsimusele: **millist kasu oma asutusele loodate Virumaa DMO loomisest** toodi enim välja järgnevad vastused:

- koostöö, võrgustik, kontaktid ja uued võimalused;
- rahvusvaheliste turgude ühine hõlvamine, tugevam sõnum välisurgudele (sh Soome, Läti), ühisturundus;
- süsteemseminfo ja hästi hallatud info, planeeritumad tegevused, selgemalt piiritletud eesmärgid;
- tootearendus, sh paketid, marsruudid;
- teenuste kvaliteedi tõus, koolitused;
- piirkonna atraktiivsena hoidmine, muudab küla ja valla kuvandit positiivsemaks;
- rohkem vahendeid regiooni turundusse;
- tõstab elukvaliteeti ja laiendab vaba aja veetmisvõimalusi ka kohalikele;
- Virumaa parem tundmaõppimine meie endi poolt.

Üks vastaja oli välja toonud ka murekoha: kuna piirkonna turundus läheb üldisemaks võib iga partneri konkreetne kasu sellevõrra olla väiksem.

Küsitluse ka, **milliseid riske Virumaa DMO loomisel peljatakse**. Välja toodi väga erinevaid riske. Järgnevalt on esitatud respondentide poolt välja toodud riskid grupeeritult.

- **Virumaana toimetamine ja turundamine on takistatud erinevast turismiarendustöö arengufaasist Ida- ja Lääne-Virumaal,**
  - sh: ühise tegutsemise raske start, ajakulu koordineerimisele, kuna Lääne-Virumaal on mahajäämus turismiturunduses, ettevõtjate ja KOVde osaluses, informatsiooni hajusus, Lääne-Virumaa KOVid ei tule nõ taha, oleme nii erinevad, et DMO-na ei hakka me tööle, kahe eripalgelise maakonna omavaheline sidumine ühtseks tervikuks olukorras, kus sisulist koostööd ei ole harjutud tegema.
- **Teenusepakkujate hirmud väiksema nähtavuse osas sihtkohaturunduses, konkurents,**
  - sh: pingeid seoses ettevõtete kajastamise erineva mahuga, tähelepanu pööratakse ainult suurtele objektidele, väikesed jäävad vaeslapse ossa, konkurents siseturul, Ida-Virumaa kuvandi hajumine ja Lääne-Virumaa kuvandi hajumine, fookuse hajumine toob kaasa liiga üldised turundustegevused, keerukad kokkulepped ühtse kuvandi/identiteedi osas, nõ teki enda peale tõmbamise püüded.
- **Virumaa DMO loomise raskused ja jätkusuutlikkuse küsitavus, ebaselgus,**
  - sh: ei leita ühist keelt ja piirkond jääb loomata, initsiatiiv lämmatatakse eos, omavalitsuste erinevad arusaamad, oht, et Virumaa DMO jääb projektipõhiseks, DMO riigipoolne rahastamine pärast 2026 selgusetu, omafinantseeringu tagamise selgusetus, võimalikud täiendavad kulud teenusepakkujatele, raha jääb vähemaks, suured administreerimiskulud, DMO ja IVEK turismiklaster hakkavad teineteist dubleerima, väheneb I-V klasteri roll piirkonnas keerukas ühiste eesmärkide kokkuleppimine, eesmärkide hajumine, koostöö ei toimi ja tegutsetakse omaette, keerukas eristada, mida lahendada DMO tasandil ja mida lokaalselt, partnerid ei viitis või ei tunne motivatsiooni panustada, finantside nõrk ja läbinähtamatu juhtimine, vähene tagasiside.

Küsitluse kaudu püüti selgitada välja **ootuseid DMO partneritele** ja vastajad tõid välja erinevad aspektid, mis on kokkuvõtvalt esitatud alljärgnevalt:

- DMO eduks on vaja partnerite panust – nii ettevõtete kui KOVde oma;
- DMO rahastamine peab olema ühtsetel alustel mõlemas maakonnas;
- kui rahastamine toimub peamiselt eraettevõtete baasilt, siis tuleb sellevõrra rohkem pingutada, et partnerid oleksid ja on ka edaspidi huvitud osalemast. Ettevõtjad oskavad saadavat kasu KOVidest paremini hinnata ja tunnetada;
- võrdne partnerlus, ühised huvid ja eesmärgid;
- tihe koostöö, infovahetus, aktiivne osalemine, toetus ja vastastikune mõistmine;

- teenuspakkujatelt sisend ühisturunduseks, valmisolek pakkuda kvaliteetset teenust, sh võõrkeeltes,
- järjepidevus.

Ühe olulisima teemana hõlmas küsitlus **vastajate ootuseid DMO juhtimisele ja toimumismudelile**. Vastustes toodi välja nii põhiväärtuseid, millest DMO juhtimisel ja tegevustes tuleks lähtuda, kui juhtimismudeli praktilisi aspekte, samuti mõtteid mis kuuluvad DMO tegevuste/ väljundite kategooriasse.

### Väärtused

- aus mõttevahetus, aktiivne suhtlus;
- partnerite huvidega arvestamine, kaasamine arengusuundade kujundamisel;
- erapooletus juhtimisel, kahe maakonna, osapoolte võrdne kohtlemine;
- avatus, läbipaistvus, dokumenteeritus, lihtsus, info kättesaadavus;
- teenuste ja rahastamise õiglane jaotus, õiglane, südamega juhtimine;
- loomingulisus, innovaatilisus, muutustega kohanevus.

### Juhtimismudeli elemendid

- EAS leping juhtpartneriga, kuid võrgustiku vedamisel mõlema maakonna kaasatus, mõlema Virumaa võrdne esindatus juhtimises;
- otsuste vastuvõtmine demokraatlikult võib-olla isegi konsensuslikult;
- kindlakäeline juhtimine vajadusel<sup>5</sup>
- juhtimise juures on realselt ettevõtjad, suhe avaliku sektori esindajatega 60/30;
- selge eristamine, millega tegeleb Virumaa DMO ja millega maakondlikud klastrid;
- teemade/valdkondade jaotus ja konkreetne vastutus, eestvedamine;
- turismiettevõtete/teenusepakkujate ja KOVde võrgustikukoostööle sidumine

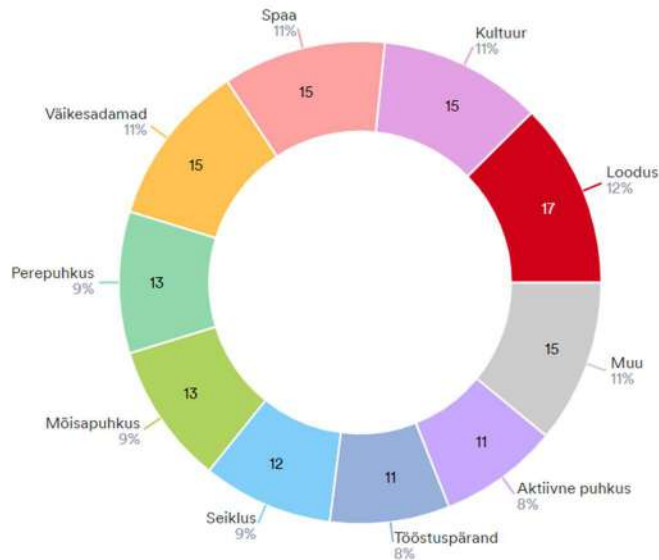
### Väljundid

- võrgustikupõhiste teenuste/toodete turundus;
- arendustegevus, sh eriti hooaja välisel ajal (suvi ja jõulud);
- võrgustikukoostöö hoidmine: suunamine ja ärgitamine partnerite suunal, et hoida neid aktiivsena, kaasas, osalemas, panustamas;
- koolitused.

Virumaa kui sihtkoha ühtse identiteedi ja turundusliku kuvandi kokkulepete sisendina küsiti, millised on **Virumaa ülesed märksõnad ja toote tüübid, mida arendada ja ühisturunduses kasutada**.

<sup>5</sup> Teatav vastuolu eelmise põhimõttega: demokraatlik, konsensust otsiv juhtimine

Joonis 3 Virumaa ühisturunduse märksõnad/tooted



Kuna Lääne-Virumaale jääb suur osa Lahemaa rahvuspargist (teine osa jääb Harju maakonda), mida viimastel aastatel on turundama hakanud MTÜ Lahemaa Turismiühing, mis ühendab turismitegijaid ja kogukondi, siis küsiti veebiküsitluse raames arvamust ka Lahemaa piirkonna võimaliku kuuluvuse kohta loodava Virumaa DMO koosseisu. Valdavalt peeti seda Virumaa jaoks kasulikuks, kuid leidis ka kahtlejaid. Osad vastajatest ei teadnud, et Lahemaa RP ja Lahemaa turismipiirkond jäävad märkimisväärse osas Lääne-Viru maakonda.

Joonis 4 Suhtumine Lahemaa piirkonna võimalikku liitumisse VIRUMAA DMOga





Järgnevalt **Lahemaa piirkonna Virumaa DMOga liitumise** osas esitatud arvamused ja argumentid

**Poolt:**

- Lahemaa on välisturistide seas väga külastatav ja ühistegevus turundab ka teisi sihtkohti Lääne-Ida-Virumaal
- Lahemaa rahvuspark on tuntud ja kõnetab külastajaid
- Rohkem mahtu ja tegevusi
- Lahemaa pärandkultuur on oluline tõmbenumber
- Kasulik - suureneks loodusturismi võimalused pakettides ja marsruutides.
- Kuna Lahemaa on ju ikkagi otsapidi Virumaas sees.
- Lahemaa rahvuspark on ka iseseisvalt tugev bränd. On mõistlik see siduda ka Virumaa DMOga ehk siis Virumaale tulles saad kaks ühes - nii Lahemaa kui kõik muu, mis Virumaal pakkuda on
- Mõisapuhkuse puhul oluline, piirkond on atraktiivne ja Lääne-Virumaaga otsese seoses, asub siin.
- Lahemaal asuvad mitmed ettevõtted, Lahemaa on Lääne-Viru firmamärk
- Ei saa üldse aru, et miks seda peaks kuidagi eraldi käsitlema. Lahemaa on Lääne-Viru selge osa (tunnetuslikult), sõltumata, et otsapidi teisse maakonda ulatub.

**Vastu:**

- Mida suuremaks ja segasemaks see ajada, seda vähem suudame me oma DMO-ga kedagi kõnetada. Kuidas leida ühisosa Lahemaa ja Ida-Viru tööstusmaastikel seiklusturismi pakkumise vahel?
- Miks on Lahemaa eraldi välja toodud? Me peaksime rääkima ju Lääne-Virumaast tervikuna
- Tunnetuslikult jääb veidi kaugemale.
- Tugev kaubamärk, aga seotud mitmete riskidega, peab igakülgsest kaaluma.
- Ei ole kasulik - vahendeid tuleb jagada suuremate kasusaajate hulga vahel.
- Liiga suur piirkond, väga erinevate huvidega, kus ühiseid kokkupuutepunkte on raske leida
- Kuidas Lahemaa piirkond on seotud üldse Virumaaga?

### 2.2.2. Virumaa DMO ettevalmistuse arenguseminaride tulem jätkukoostöö vajalikkuse ja riskide osas

19.09.2022 toimus Barto puhkemajas, Lääne-Virumaal esimene kolmest kavandatud arenguseminarist, mis keskendus Virumaa DMO loomise ettevalmistusele ja kus räägiti läbi DMO mudeli olulised küsimused. Alljärgnev kokkuvõtte seminari tulemustest on esitatud grupitööde ja ühisarutelude ning vastavate memode põhjal.

**Millise piirkonna põhiselt moodustada DMO?**

Seminaril kujunenud ühine arvamus on, et DMO Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa maakondade baasil on mõistlik ja vajalik. Virumaa DMO loomist toetavad argumentid: üks maakond ei saa DMOd

moodustada, loogiline naabus, ühtne Virumaa, ühiselt rohkem potentsiaali, üks suund Tallinnast saabujale (loogiline klienditeekond), soomlased ei tee vahet Lääne- ja Ida-Virumaal, koos mitmekesisem pakkumine, on ühiseid teemasid, mida turundada.

Riskikohana toodi välja, et Lääne-Virumaal on lahendamata nõ baasvajadusi (KOVid pole klastrisse veel kaasatud, puuduvad maakonnaülesed kokkulepped mitmetes turismivaldkonna arendamise küsimustes, nt siseturule suunatud sõnumid, avaliku sektori tugi DMO omafinantseeringu katteks jm), mis on Ida-Virumaal lahendatud.

### **Kas luua DMO jaoks uus organisatsioon või teha DMO raames koostööd olemasolevate organisatsioonide baasil?**

Valdav arvamus oli, et Virumaa DMO võiks toimida olemasolevate organisatsioonide baasil. Seda seisukohta toetavad argumendid: olemasolevad organisatsioonid on tugevad, toimiv koostöö PATEE ja DMO pilootprojekti raames on olemas, uue organisatsiooni ülestöötamine võtab palju aega, on pikaajaline protsess, uut org loomata ei teki dubleerimist, olemas koostööhuvi, teadmised, kogemused, olemas tugevmeeskond, olemas usaldus, ei too kaasa uut juhtimiskulu, olemasolevaid kompetentse saab kasutada.

Riskina toodi välja argument, et DMO olemasolevate organisatsioonide baasil võib olla hägus eristada DMO ülesannete ja partnerorganisatsioonide muude ülesannete/tegevuste täitmist.

### **Milliste maakondlike organisatsioonide baasil korraldada koostöö Virumaa DMOS?**

Ühine arvamus oli, et Ida-Virumaal on partnerorganisatsiooniks Ida-Viru turismiklaster (mida koordineerib IVEK). Ida-Viru turismiklastril on 13 aastane edukas tegutsemiskogemus ja mõõdetavad tulemused, kompetentsid, selge tulevikunägemus. Maakondlik turismiarendustegevus on IVOLi poolt delegeeritud IVEKile (turismiklastrile). Turismiklastril on toimiv struktuur, juhtimis- ja rahastusmudel. On positiivsed koostöökogemused Lääne-Virumaaga (MTÜ Visit Virumaa koordineerimisel).

Lääne-Virumaa puhul analüüsiti kahte alternatiivi:

- a) Maakondlik partner Ida-Virumaale on MTÜ Visit Virumaa koos olemasoleva turismivõrgustiku ja välja arendatava klastriga.
- b) Lääne-Viru Omaavalitsuste Liit (VIROL)

Arutelude tulemusena toodi välja mõlema alternatiivi tugevused ja nõrkused (vt alljärgnevalt).

a) MTÜ Visit Virumaa:



- koondab võrgustiku/klastril kaudu kõik huvitatud ja nõutud osapooli - ettevõtjad, turismiteenuse pakkujad, KOVid võrgustiku partnerid (kaasamise mudel välja töötatud, informatsioon valdavalt KOVdele edastatud, suuline koostöövalmidus mitme KOVi poolt väljendatud, kavatsus jõuda lepinguteni sept-nov 2022);
- organisatsioon on loodud turismiarendustegevusteks ja tegutseb eesmärgipõhiselt;

- olemas turismivaldkonna kompetentsid, parim valdkondlik teadmine/ülevaade maakonna turismivaldkonnast;
- minimeeritud oht, et poliitika mõjutab tegevust;
- kasvav pädevus;
- nn Soome projekti koostöö kogemus Ida-Virumaaga, Mardilaada koostöökogemus;
- olemas koostööleping VIROLiga turismi arendamiseks maakonnas.

#### b) MTÜ VIROL:



- Lääne-Viru maakonna tervikpildi haldamine,



- puudub turismivaldkonna kompetents;
- risk, et ei suuda otsuseid vastu võtta (poliitilised mõjutegurid);
- huvipuudus valdkonna arendamise vastu;
- ei koonda kõiki osapooli, mida vaja EAS suunisena (erasektor + avalik sektor),
- kui ostaksid tegevuse sisse MTÜ Visit Virumaalt, tekitab lisa juhtimistasandi ja administratiivkoormuse, tahab hoida enda käes avaliku sektori raha.
- eesmärgini jõudmiseks on loomulikult vaja tõsta VIROLi kompetentsi

#### Milline organisatsioon peaks täitma juhtpartneri rolli?

Üldine ühine arvamus on, et juhtpartneri rolli peaks täitma Ida-Viru turismiklaster (IVEKi juures).

#### Argumendid:

- juhtimiskogemus
- kompetentsid, kompetentne meeskond
- tegevuskogemus 13 a
- toimiv koostöökogemus Lääne-Virumaaga (MTÜ Visit Virumaaga)
- on näidanud, et rakendab võrdse kohtlemise printsiipi (senise koostöö põhjal hinnates)
- juhtimis- ja administratiivtugi IVEKist
- eesmärgistatud tegevus ja nähtavad ning mõõdetavad tulemused

#### Riskid/hirmud:

- VIROLi hirm, et IVEK nõ neelab asja alla
- tegevuse sisust ilmneb, kas ja kuidas mida tehakse
- Lääne-Virumaa ei tohi jääda vaelapse rolli

### Kas kaasata kaaspertnereid (EAS määratluse järgi), miks, milliseid?



- Minimeeriks konkurentsi
- Hea infovahetus
- Võimalus kaaspertnerite turimiamiaarendustegevuste kaudu katta nõutud omapanust (kui on tegu maakonnaüleste arendustegevustega)



- Hajumine, koostöö lagunemine
- Keeruline hoida fookust
- Rohkem segadust, administreerimise keerukus, lisakulud

### Milliseid tegevussuundi on mõttekas ja vajalik arendada VIRUMAA DMO kaudu?

Gruppides prioriseeriti tegevussuunad ja selle tulemusena on sulgudes toodud enim punkte saanud tegevussuunad.

- Virumaa kui sihtkoha ühine välisturundus ja tootearendus ja müük, nt reisimarsruudid (esialgu Soome turg, hiljem võib-olla ka teised välisturud) (30 p)
- Teenusekvaliteedi tõstmine (kompetentne tööjõuressurs) (16 p)
- Kogemuste vahetamine (mentorlus, õppe- ja tutvumisreisid jms) (9 p)
- Lisarahastuse hankimine (4 p)
- Ühise sündmuste kalendri välja töötamine, kooskõlastamine, haldamine (3p)
- Kohaliku toidu väärtustamine ja turundamine (1 p)
- Kestlik majandamine (nt jäätmekäitlus jm) (1 p)
- Ühispoordumised valitsusele jm poliitikakujundustegevused (1 p)

### Kuidas toimub DMO juhtimine, kuidas võetakse vastu otsused?

Seminaril pakuti välja erinevad võimalused DMO otsustusprotsessi osas, kuid põhjalikum arutelu ja analüüs tuleb teha edasise protsessi käigus.

- Ida-Virumaa poolt otsustab klaster ja Lääne-Virumaa poolt otsustab samuti klaster. Tegevus toimub 1-aastase ühise tegevusplaani alusel. Strateegia koostatakse ühiselt 4 aastaks.
- Otsustavad juhtpartner ja põhipartner koos klastriga, strateegia ja tegevuskava kinnitatakse üldkoosolekul
- Toimivad valdkondlikud töörühmad, mis tegutsevad vastavalt kokkuleppelisele tegevuskavale. Töörühmadel on juhid. Töörühmade juhid moodustavad nõukoja/ juhtrühma.
- MAROD kaasatakse otsustamisse

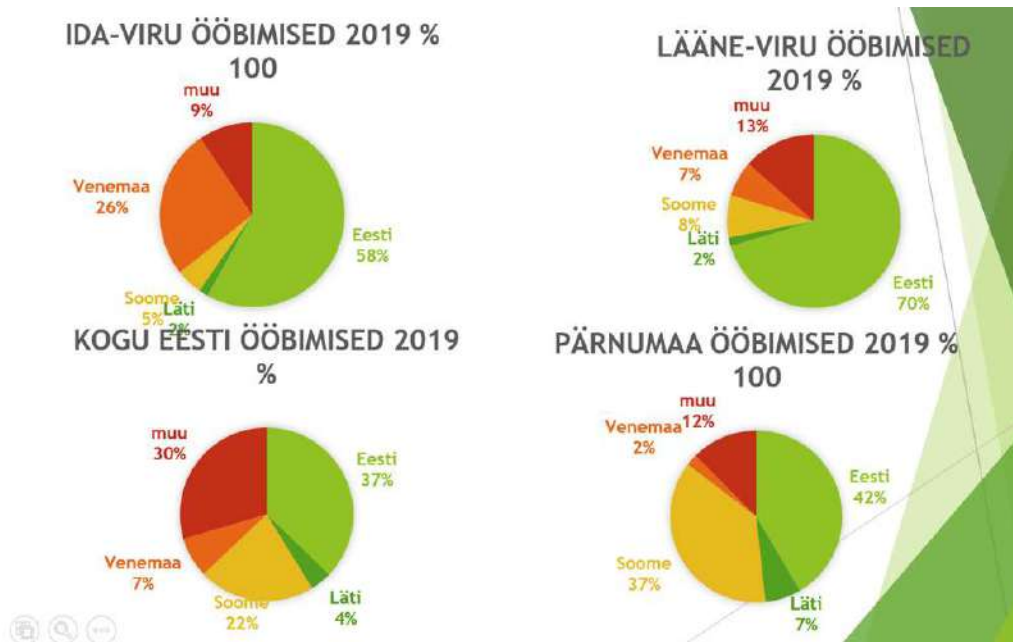
**Virumaa DMO ametikohad/personal ja ülesanded:**

- DMO koordinaator/projektijuht (1 täistööajaga in)
- Andmehaldurid (1 + 1, üks in kummaski maakonnas)
- Turunduskoordinaator (Soome turg jt välisturud vähesel määral (1 in)
- Tootearenduse koordinaator(1 in)
- Kvaliteedi- ja koolitusjuht (1 in)
- Assistent/kommunikatsioonijuht (võimalusel)

Teisel arenguseminaril 10. 10. 2022 Mäetaguse mõisas Ida-Virumaal olid arutelu teemadeks Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa senise koostöö ja DMO loomise ettevalmistusprotsessi hetkeseisu ülevaade, kus tõdeti, et koostöös VIROLiga ja mõnede Lääne-Viru KOVdega on probleeme. Seminari teemadeks olid ka Ida-Viru turismiklastri kogemus siseturu hüppega ja Soome hüppega koostöös Visit Virumaaga, Soome hüppe senised kogemused ja valitud suuna jätkamise argumentid ning Soome klientide uuringu tulemuste ülevaade. Soome turg valiti DMO tegevuste fookusesse põhinedes järgmistele argumentidele.

- Covid- kriisi ja Venemaa agressiooni tõttu Ukrainas on pea täielikult lakanud toimimast Vene turg.
- Soome turg on Ida- Ja Lääne- Virumaal olnud alakasutuses ning see on kõige loogilisem lähiturg, kuhu suunata turundus- ja arendustegevused, et taastada välisturistide saabumiste ja ööbimiste arv Virumaal. Eesti keskmise ja mõnede teiste edukate maakondadega võrdluses Soome turist ei ole piisavalt jõudnud Virumaale. Juba teostatud turundustegevused ja uuringud Soome turul on hea vundament jätkutegevusteks ja eeldus edu saavutamiseks küllalt inertsel Soome turul.

Joonis 5 Ööbimised turgude lõikes Ida-Virumaal, Lääne-Virumaal, Pärnumaal ja kogu Eestis 2019.



Seejärel keskenduti arenguseminaril DMO sihtfinantseerimise taotluse sisu arutelule vastavalt EAS poolt välja töötatud taotlusvormile ja seal markeeritud olulistele teemadele, sh DMO juhtimisprotsess, DMO arendustegevused, DMO turundustegevused, meeskond ja selle tööülesanded.

Arutelu tulem oli kavandatud sisendina maakondlike arendusorganisatsioonide aruteludele ja maakondade turismiorganisatsioonide edasistele arutele.

Ida- ja Lääne-Virumaa koostöömudeli III seminar toimus 04.11.2022 Lammasmäel. Seminaril anti taaskord ülevaade senisest protsessist, toimus kõiki osalejaid kaasav arutelu, kus avaldati arvamusi tekkinud olukorra ja edasiste tegevussuundade osas. Paraku tuli tõdeda, et olemasolevas ajaraamistikus (esialgne tähtaeg EASilt oli 28.10, pikendatud tähtaeg 14.11.2022) osutus võimatuks jõuda Ida- ja Lääne-Virumaa vahel koostöölepinguni Virumaa DMO käivitamiseks ning ei ole võimalik kasutada EAS toetusraha (ca 280 tuhat) 2023. aastal turismiarendustegevusteks Ida- ja Lääne-Virumaal. Järgmine ajaline perspektiiv on jõuda kokkulepeteni ja otsusteni 2023. aastal, et esitada MARODE otsused EASle hiljemalt 1. juuniks 2023.

Toimus ja ka kahe edasise koostöötsenaariumi esmane arutelu:

- 1) Virumaa DMO alates 2024 ja 2) Lääne-Virumaa liitub Harju/Rapla/Läänemaa DMOga
- Ühiselt leiti, et edasi tuleks kindlasti minna Virumaa kui sihtkoha ühiste arendustegevustega, selle kasuks räägivad paljud ratsionaalsed argumendid. Nt, Virumaa koostöö on loogiline jätkuprojekt juba seni tehtud koostööle ja heale partnerlusele, sh Soome-suunalisele tööle,

ühtse Virumaana jätkamine võimaldab kasudeni viia senise pikaajalise eeltöö ja realiseerida seni panustatud ressursid, tekib loogiline ja identiteedi osas terviklik Virumaa kooslus, mida on ka võimalik sihtgruppidele arusaadavalt turundada. Eduka DMO toimetudeli eelduseks on , et Lääne-Virumaa KOVID ja ettevõtjad panustavad rahaliselt, tekib avalikku- ja erasektorit ühendav klaster sarnaselt Ida-Virumaale.

Võimalik oleks Virumaa DMO arendustegevusteks kasutada rahastust alates 2024. aastast ja selleks tuleb teha ettevalmistused ning vajalikud läbirääkimised, et tagada vajalikud MARODE otsused.

### 2.3. Kokkuvõtte esialgsetest seisukohtadest ühise Virumaa DMO arendamisel

Dokumendianalüüsi, veebiküsitluse ja arenguseminaride tulemuste põhjal on esialgsed seisukohad järgmised:

- Ida-ja Lääne-Virumaa baasil ühise Virumaa DMOna tegutsemine on põhjendatud, vajalik ja kõige optimaalsem lahendus Ida-Viru ja Lääne-Viru maakondade jaoks EAS DMOde loomise strateegia raamistikus ja tulenevalt maakondade turismiressursist.
- Protsessis osalenute ühine arusaam on, et Ida-Viru turismiklaster on kõige sobivam organisatsioon kandmaks juhtpartneri vastutust Virumaa DMO loomisel, tulenevalt oma kogemusest, võimekusest ja tulemustest, mis on loonud usalduse Ida -Viru turismiklastri suhtes olemasolevate ja potentsiaalsete partnerite poolt.
- Valdlikule kompetentsile, ettevõtjate võrgustikule, senise tulemusliku koostöökogemuse põhised on sobivaim partner Lääne-Viru maakonna poolseks partneriks Virumaa DMOs MTÜ Visit Virumaa ja loodav ettevõtjaid ning kohalikke omavalitsusi hõlmav turismiklaster.
- Piiratud ressursi kõige tulemuslikumaks rakendamiseks on otstarbekas tegevustes valida kindel fookus. Virumaa DMO tegevuses tuleks eelkõige keskenduda Virumaa kui sihtkoha ühisele välisturundusele ja seonduvale tootearendusele ning müügile. Esmane fookus tuleks Vene turu kadumise tõttu võtta kõige loogilisemale ja ka riiklikult prioriteetsele lähivälisurule, mille osas on juba tehtud suures mahus eeltööd heas omavahelises koostöös – Soome turule, hilisemas faasis laienedes teistele välisturgudele.
- Lisaks välisturundustegevustele on Virumaa DMO raamistikus olulised teemad kvaliteediarendus ja kompetentside arendus (koolitused, mentorlus, õppereisid jms)
- Ida-Virumaa turismiklastri ettepanek on käsitleda Virumaa DMOd esimeses etapis ühisprojektina, mida viiakse ellu perioodil 2023-2026, kuna puudub garanti hilisema riigipoolse finantstoe jätkumise osas.

### 3. VIRUMAA DMO strateegiliste põhimõtete ja koostöömudeli kontseptsioon (lähtealus Virumaa DMO partnerite jätkuläbirääkimistele).

Järgnevalt on esitatud tööprotsessi tulemina valminud **Virumaa DMO strateegiliste põhimõtete ja koostöömudeli esialgne kontseptsioon**, mis on lähtealus Virumaa DMO partnerite jätkuläbirääkimistele 2023. aasta I-II kvartalis. Kokkulepped peavad olema saavutatud hiljemalt 1. juuniks 2023., mil tuleb EASle esitada Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa MAROde otsused.

#### 3.1. Sihtkoha arendusorganisatsiooni DMO geograafiline piirkond ja partnerid

**Virumaa DMO piirkond** hõlmab tervikuna Ida-Virumaad ja Lääne-Virumaad.

Edasiste konsultatsioonide käigus selgitatakse välja, kas Virumaa DMO piiridesse on otstarbekas hõlmata Lahemaa rahvuspark ja turismi piirkond tervikuna.

**Virumaa DMO juhtpartner** on turismiteenuse pakkujaid ja kohalikke omavalitsusi hõlmav Ida-Viru turismiklaster, mis tegutseb Ida-Viru ettevõtluskeskuse juures. Turismiklaster omab juhtpartneri rolli täitmiseks vajalikku kompetentsi, kogemust ja ressursse, samuti teiste partnerite usaldust.

Lääne-Virumaad esindab turismiteenuse pakkujaid ja kohalikke omavalitsusi hõlmav turismiklaster, mis teeb kokkuleppelistel alustel koostööd VIROLi ja MTÜga Visit Virumaa. Lääne-Virumal lepitakse maakonnasiseselt kokku, milline organisatsioon või millised organisatsioonid esindavad Lääne-Virumaad põhipartnerina.

Virumaa DMO eduka ja tulemusliku koostöö ning vastavate eelduste korral (finantsid, kokkulepped jm), laiendatakse järgmises etapis turismiarendustöö koostöövaldkondi kahe maakonna vahel Virumaa DMO raames.

#### 3.2. Väärtused

- Aus avatud mõttevahetus, tihe, aktiivne suhtlus DMO partnerite vahel ja klastrite siseselt, info vaba liikumine;



- partnerite huvidega arvestamine, partnerite ja klasterite tuumliikmete kaasamine arengusuundade kujundamisel;
- erapooletus juhtimisel, kahe maakonna osapoolte võrdne kohtlemine;
- eesmärgistatus koos muutustega kohanevuse ja innovaativsusega;
- apoliitilisus;
- turismiettevõtjate enamus otsustusorganites.

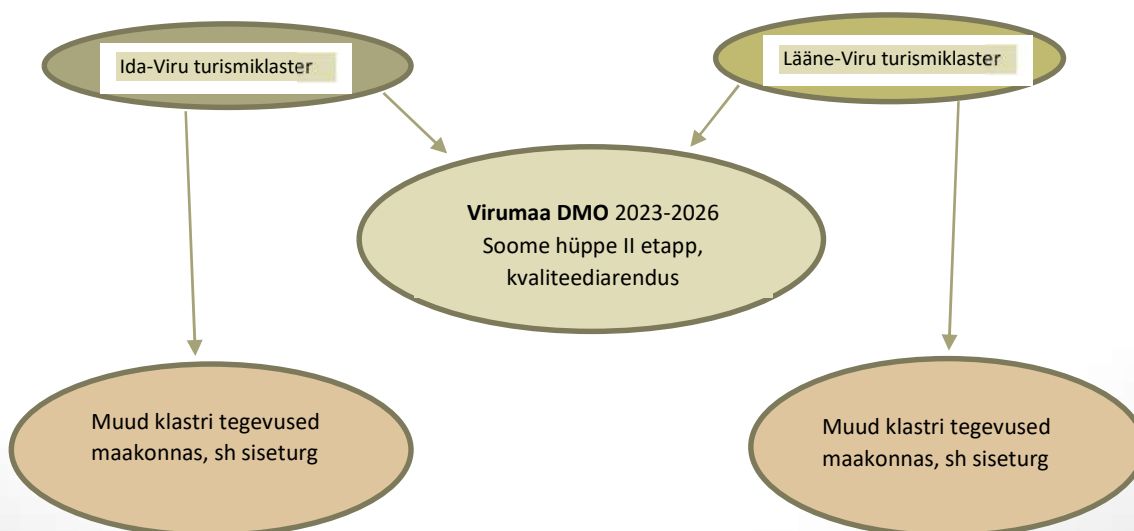
### 3.3. Visioon

Virumaal on aastal 2027 hästi toimiv professionaalse meeskonnaga sihtkoha arendusorganisatsioon, mis jätkab ja laiendab eelneva perioodil (2023-2026) Soome turu suunalisi arendus- ja turundustegevusi ka teistel prioriteetsetel välisturgudel, toetab sihtkoha klienditeekonna ja teenuste kvaliteedi arendustegevusi.

### 3.4. Tegevusmudel

Virumaa DMO tegevusmudel rakendub eelduste kohaselt 2024. aastal. Selleks on vajalikud maakondade sisesed kokkulepped. 2022.aasta novembris on olemas maakondlik kokkulepe Ida-Virumaal, kuid puudub Lääne-Virumaal ja see on edasiliikumiseks vajalik lähiajal saavutada. Virumaa DMO moodustamise kokkuleppelistel alustel maakonnaülese turismiarendustöö tegemiseks peavad Ida-Viru ja Lääne-Viru MAROd tegema hiljemalt 1. juuniks 2023 ja edastama need EAS/KREDEX ühendasutusele..

Joonis 5 Virumaa DMO mudel perioodiks 2023-2026



DMO tegevuste üle strateegia raamistikus otsustavad juhtpartner ja põhipartner(id) koostöös demokraatlikel alustel, kaasates maakondlike turismiklastrite põhipartnereid jt partnereid vastavalt klastrisisese töökorralduse alustele.

Moodustatakse projektijuhti/DMO koordinaatorit toetav ja nõustav juhtgrupp, kuhu kuuluvad mõlemast maakonnast 3 esindajat (1 KOV esindaja, 1 ettevõtjate esindaja, 1 DMO partneri esindaja). Aitab tasakaalustada mõlema maakonna huviseid, tagada huviseid kaitse. Juhtgrupi esindajad valitakse võrgustiku kõigi partnerite poolt.

Antud mudel võimaldab ühistegevusi jätkata ja laiendada alates 2027. aastast, kuid soovi, valmisoleku ja finantsvõimaluste olemasolul ka varem. EAS/Kredex toetus DMOdele eraldatakse üheaastaste lepingute alusel.

DMO tegevust finantseeritakse EAS/KREDEX ühendasutuse toetusest, maakondlikest arendustoetustest, mille üle omavad otsustusõigust maakondlikud MAROd ja klatri omatuludest ehk liikmelepingute tulust.

Turismiklastrite maakondlikku arendustegevust, nt võrgustiku arendustegevused, siseturule suunatud tootearendus- ja turundustegevused jm finantseeritakse samuti maakondlikest arendustoetustest, mille üle omavad otsustusõigust maakondlikud MAROd ja klatri omatuludest ehk liikmelepingute tulust.

### 3.5. Strateegiakaart

Virumaa DMO strateegiakaart tuleneb tegevusmudelist ja pikaajalisest visioonist.

Joonis 6 Virumaa DMO strateegiakaart



### 3.6. Virumaa DMO väljund- ja tulemusnäitajad

Järgnevalt välja toodud DMO tulemusnäitajad tulenevad valdavalt EAS poolt ette antud tulemusnäitajatest DMOdele. Tulemusnäitajad ja seatud sihttasemed on samuti edasiste täpsustavat läbirääkimiste objektiks Virumaa DMO partnerite vahel.

- Aastaks 2027 on Virumaa DMO tegevuste tulemusel saavutatud Soome turistide saabumiste ja ööbimiste arvu kahekordne kasv võrreldes 2019. aastaga.
- Sihtkohas on vähemalt 8 kestliku turismi sõnumistrateegiale vastavaid tooteid pakkuvat ettevõtet
- Lahemaa omab jätkuvalt Green Destinations Awardi

- Virumaa pakub vähemalt kahte Võrgustikul põhinevat kohalikul eripäral ja Eesti brändi turismivaldkonna sõnumitele vastavat välisturule suunatud turismitoodet.
- Virumaa külastajate rahulolu turismiteenuste kvaliteediga on kõrge. Mõõdetakse GRI (Global Review Index) %. Algtase 2019 oli 88,6%: sihttase on DMO põhine kasv 0,1 %punkti aastas.
- Külastajate rahulolu hinnang info kättesaadavusele visitestonia.com veebis on vähemalt 4 5-palli skaalal (mõõdab EAS/KREDEX ühendasutus).
- Piirkonna turismi koostöövõrgustiku rahulolu DMO toimimismudeliga on vähemalt 4 5-palli skaalal (mõõdab DMO EAS/KREDEX meetoodika põhiselt)
- Hinnang DMO poolt korraldatud arendustegevuste kasulikkusele piirkonna teenusepakkujatele on vähemalt 4 5-palli skaalal (mõõdab DMO EAS/KREDEX meetoodika põhiselt)
- Turismiosakonna rahulolu DMO koostööga (nelja kriteeriumi alusel sh infovahetus, arendustegevused, turundustegevused, tödete ja teenuste diginähtavuse tõstmise tegevused) on vähemalt 4 5-palli skaalal (mõõdab EAS/KREDEX ühendasutus).

### 3.7. Riskianalüüs

Riski kirjeldus	Riski ilmnemise tõenäosus	Riski maandamise meetmed
Ida- ja Lääne-Virumaa potentsiaalsed partnerorganisatsioonid ja MAROd ei saavuta kokkulepet Virumaa DMO loomiseks alates 2024. aastast	kõrge	Avatud suhtlus ja partnerite konsultatsioonid ning konstruktiivsed, osapoolte koostöökogemust ja huvisid arvestavad läbirääkimised. Piisava ajavaru läbirääkimiste pidamiseks tähtaegse kokkuleppe saavutamiseks hiljemalt 1. juuniks 2023. Negatiivse tulemuste korral läbirääkimiste jätkamine ja lahenduste otsimine DMO koostöö arendamiseks järgnevatel aastatel.
Nõutavas mahus omapanust ei õnnestu tagada EAS/KREDEX ühendasutuse toetuse saamiseks	keskmine	Selgitustöö ja läbirääkimised MAROdega, selgete eesmärkide ja tegevuskavade esitamine, turismiklastrite tugevdamine.
Eesmärkide saavutamine valitud turgudel ei õnnestu majanduslanguse, poliitilise- ja julgeolekuolukorra vms väliskeskonna mõjude tõttu	keskmine	Paindlikkus tegevuskavas, võimekus ümber orienteeruda turgude lõikes, eesmärkide aktualiseerimine.
Ida- ja Lääne-Virumaa partnerite vaheline koostöö ei suju, tekivad eriarvamused, vastuolud.	keskmine	Võrdse partnerluse printsiipidest lähtumine, partnerite huvidega arvestamine, tasakaalustatud DMO juhtimise tagamine, probleemide avatud käsitlemine ja lahenduste leidmine.
Lääne-Virumaal ei suudeta moodustada toimivat turismiklastrit, kus on esindatud	keskmine	Senise ettevalmistustöö sihikindel jätkamine, positiivsete kogemuste ja edulugude esiletoomine, läbirääkimistel

avalik sektor ja turismiteenuse pakkujad		partnerite huvidega arvestamine ja teenuspakettide kohandamine vajadusel.
Klastri partnerite usaldamatuse tekkimine ja klastrite lagunemine	madal	Läbipaistev ja eesmärgistatud juhtimine, avatus aruteludeks, arvamuste avaldamiseks, kaasav arengu planeerimise protsess.

## Lisa 1 Virumaa DMO indikatiivsed tegevussuunad

Lisas 1 toodud Virumaa DMO tegevussuunad on välja töötatud 2022. aasta sügisel toimunud koostööseminaridel ja on alusmaterjal loodava Virumaa DMO partnerite läbirääkimistele 2023. aastal.

Virumaa DMO tegevussuunad on jaotatud kolme teemavaldkonda. Kõigi valdkondade lõikes on välja toodud arendusseminaridel välja toodud seisukohtadele põhinevad tegevussuunad. Arvestades 2022. aasta novembris kujunenud olukorra, kus puudub osapoolte kokkulepe Virumaa DMO loomiseks ja selle toimimise aluste osas, on alljärgnevad tegevused indikatiivsed ning neid saab käsitleda sisendina edasistele aruteludele, mitte kokkulepetena. Samuti on vajalik tegevusplaan vastavusse viia DMO eelarvega.

### Juhtimine ja otsustusprotsess

- Läbirääkimiste pidamine ja kokkulepete saavutamine Ida- ja Lääne-Viru potentsiaalsete DMO partnerite vahel.
- Virumaa DMO loomise osas maakondlike MAROde otsuste edastamine EAS/KREDEX sihtasutusele hiljemalt 1. juuniks 2023
- MAROdes Virumaa DMO omanuse tagamiseks ja maakondlike muude turismiarendustegevuste rahastamiseks ressurside planeerimine maakondlikest arendusvahenditest, vastavate otsuste vastuvõtmine.
- Kui Virumaa DMO 2023-2026 käsitletakse 4-aastase projektina, töötatakse välja kokkuleppeline strateegiline tegevusplaan, mida iga-aastaselt monitooritakse ning täiendatakse. Tegevusplaani kinnitamine iga-aastaselt partnerite poolt.
- DMO meeskonna värbamine, ametijuhendite väljatöötamine, sh
  - DMO koordinaator 1,0 töökohta, kelle ülesanded on mh:
    - o projektijuhtimine
    - o meeskonna koostöö korraldamine
    - o lisavahendite (omapanus + täiendavad ressursid) hankimine koostöös partneritega
    - o tegevuste ja tulemuslikkuse seire, vahekokkuvõtted
    - o hangete läbiviimise korraldamine ja ekspertide kaasamine
  - Andmehalduse spetsialistid (puhkaeestis.ee + võimalikud lisaülesanded) 2,0 töökohta, üks mõlemas maakonnas
  - Arendusjuht 1,0 töökohta
    - o tootearenduse, kvaliteediarenduse jm arendustegevuste algatamine ja koordineerimine vastavalt kokku lepitud tegevuskavale
  - Turundusjuht 1,0 töökohta
    - o turundusstrateegia ja tegevusplaan ja rakendustegevused vastavalt kokkuleppelisele DMO tegevuskavale, sh
      - turundus- ja kampaaniaplaani elluviimise juhtimine
      - kanalite halduse juhtimine
      - turundusmaterjalide tootmine jm

- DMO koordinaatorit toetava ja nõustava juhtgrupi moodustamine, kuhu kuuluvad mõlemast maakonnast 3 esindajat (1 KOV esindaja, 1 ettevõtjate esindaja, 1 DMO partneri esindaja), kes valitakse maakonniti võrgustiku kõigi partnerite poolt.
- Taktikaliste otsuste vastuvõtmine kaasates juhtgruppi.
- Operatiivtasandi juhtimise korraldamine DMO koordinaatori poolt, kaasates töötajaid, partnereid, viies läbi hankeid täiendava ekspertiisi kaasamiseks jms.

### Tootearendus- ja arendustegevused

- Võrgustumistegevused (üritused, õppereisid, mentorlus jms), Virumaa kui sihtkoha teenuste tundmaõppimine
- Kvaliteedijuhtimine ja -arendus (koolitused vastavalt koolituskavale, ja teeninduse eesliini tasandi informeerituse tagamine sihtkoha teenustest ning väärtuspakkumisest)mentorlus
- Kestlike turismitoodete arenduse toetamine
- Teenuste ja toodete diginähtavuse parandamise toetamine, digitaliseerimine
- Ettevõtjate innustamine ja toetamine sihtkoha sõnumistrateegiale vastavate toodete loomisel, tootearendusmootorite rakendamine, nt konkursid
- Sihtturipõhiste temaatiliste Virumaa ülestest marsruutide väljatöötamine (sh märksõnade mõisad, kindlused, loodus, rannad, matkarajad, spaad-saunad, jahisadamad, kultuurisündmused, toiduteekond, muuseumid, lastega peredele jm põhiselt)
- Virumaaülestest suursündmuste ja atraksioonide arendus ja vastava vajaliku infra arendus
- Klienditeekonna parendamine, sh ligipääsetavuse arendus, soome keele(ja inglise keele) lisamine teenusepakkujate kodulehtedele, transpordiühenduste (nt laevaühendus Soomega) ja transpordivõimaluste (rendiautod, rendijalgrattad, ühistransport, jagamisteenus) parendamine, ligipääsetavus erivajadustega inimestele, viidastamine, QR koodid, kasutaja seadme põhised audiogiidid, ostukeskkonna ja maksete süsteemi loomine, avalike wc-de rajamine jm
- Lugude ja legendide arendus (nt Kalevala ainetel, seosed Virumaaga -Virumaa kui tänase VIRO häll, ingerisoomlaste lugu, toonekured, kuulsad soomlased Virumaal, koostöös Soome Instituudiga)

### Turundustegevused

Turundustegevustest on DMO sihtfinantseerimise raames abikõlblikud vaid palgakulud, turundusjuhi töötasu. Muud turundustegevused tuleb viia omanuse rahastuse arvelt ehk maakondlikest arendusrahadest, klatri liikmete panuse või täiendavate projektitoetuste vahendite arvelt.


- ühine VIRUMAA sihtkoht – sihtkoha brändi ja sõnumistrateegia arendus
- turundusstrateegia ja kommunikatsiooniplaan, sh kampaaniaplaan
- sihtgruppide määratlemine (strateegilise plaani raames ja põhinevalt turu-uuringule)
- digiturundus, sh sotsiaalmeedia, sh omakanalite loomine + blogid
- foto- ja videomaterjali panga täiendamine
- piirkonna tunnusürituste/ suurürituste arendamine, fookusega hooaja pikendamisel
- messide osalemine Virumaa sihtkohana








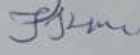
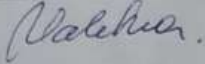
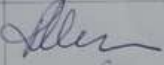

- FAM reisirid (press, suunamudijad)
- Virumaa presenteerimine lennu- ja laevafirmade kataloogides
- ristturundus ja selle eeldusena teenusepakkujatele piirkonna teenuste tundmise tagamine
- press, sh TV tasuta võimaluste kasutamine, vajadusel ja võimalusel tasuline reklaam
- kasutajate loodud sisuloo me motiveerimine
- KOVde sõpruspiirkondade ja erinevate temaatiliste piiriüleste ühenduste kasutamine sihtkohaturunduses, erinevad piiriüle sed ühendused, MTÜd, nt koorteklubi d jpt organisatsioonid

## Lisa 2 Virumaa DMO loomise arenguseminaridel osalejad

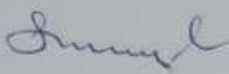

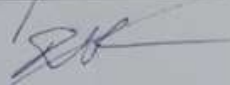



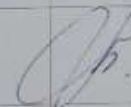
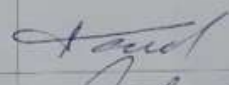
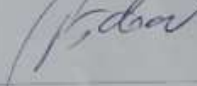
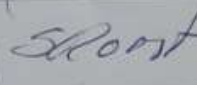
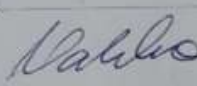
I arenguseminaril osalejate allkirjalehed




**„Virumaa sihtkohtade koostööprojekt”**  
**„Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs ning**  
**strateegia- ja tegevuskava lähiaastateks”**  
**I kontaktseminar**

	Nimi	Ettevõtte, kontakt	Allkiri
1	Anu Oja	MTÜ VIROL anu.oja@virol.ee	
2	Aarne Leisalu	SA Jõe- ja jõeteaduskeskus arnle@joe-ja-jotekeskus.ee	
3	Ahto-Lembit Lehtmets	KADRINA KÜLVIKIKODA TEL 52 28 801	
4	Maido Nõlvak		
5	Helle Komp	VIEU-NIGULA VALAVALIKUS helle.komp@vieu-nigula.ee	
6	Ursula Stuf	VIEU-NIGULA VAHKAVALIKUS ursula.stuf@vieu-nigula.ee	
7	Inge Kosemäe	RAKVERE LU ingekosmae@rakvere.lu	
8	Ülle Vahtra	Lõuga Lüse OÜ	
9	Peep Veedla	Voru Folk	
10	Meelis Kuusk	Ida-Viru Ettevõttekeskus	

11	Elo Kallas	Jämeda Mõis Eri	
12	Erle Võsa-Tangsoo	Kõue Mõis MTÜ	elvetangsoo
13	Viljar Vissel	.	
14	Ragnar Liivaste	Mereaja Kämping	
15	Moonika Kõrre	Brunauer Tõus Eri	Moonika
16	Lauri Loit		
17	Kadri Jalonen	IVEK	
18	Karin Reinebrg	Vihit Virumaa MTÜ	
19	Etti Kagarov	SA Eesti Kälvandusmuuseum	
20	Anneli Põdra	VH. lk. 3	
21	Terje Rattur	Muuseum Eri	
22	Natalja Vovdenko	SA Narva Muuseum	
23	Mehis Luus	Toite veld	
24	Rein Luuse	zoomis	
25	Olga Smirnova	Narva Linnala Aranduse ja Ökonoomika Amet	

26	Natalja Smelova		Nava Linne Arendist / Olgoo- nika / Amel
27	Ülle Puustusmaa		BDA
28	Rauno Võrno		Vinn W
29	Alari Kirt		Tapa veld
30	Sale Põuets	SA Eesti Kaitsealade- muuseum	
31	Tõlle Soot	SA Ida-Virumaa Ettevõttekeskus	
32	Alice HERN	Ligendus VV	
33	Aili Taul	Vikari VV	
34	Anneli Põdjar	#5 Toita Saundoruum anneli@tollaspa.ee	
35	Sigue Roost	Aleutaguse VV Aleutagusemaasa	
36	Õlle Valdm.	Valdm	
37			

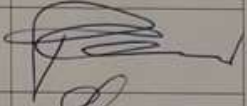
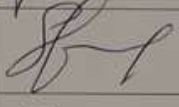
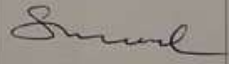
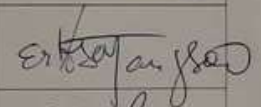
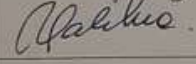
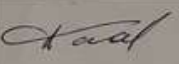
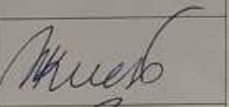


## II arenguseminaril osalejate allkirjalehed


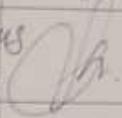

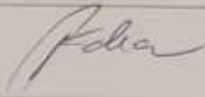

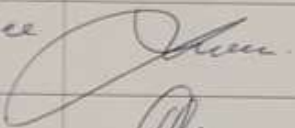


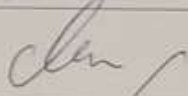

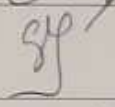


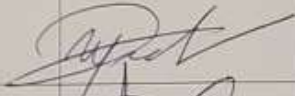



„Virumaa sihtkohtade koostööprojekt“




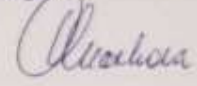
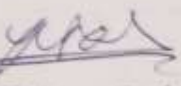

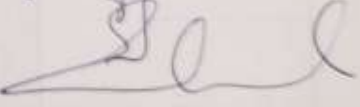
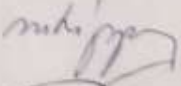
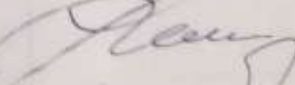
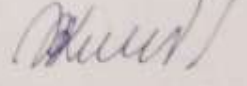
„Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs ning strateegia- ja tegevuskava lähiaastateks“

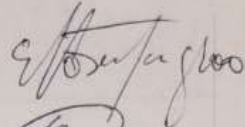

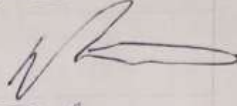
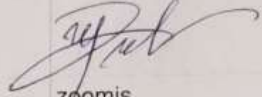
II kontaktseminar

	Nimi	Ettevõtte, kontakt	Allkiri
1	Prüt Orav	50 45 485 ORAVA TALU	
2	Olga Smirnova	Narva LV 5599275	
3	Natasa Suulava	Narva LV 566 50665	
4	Erle Kosa-Tangso	NOEMOIS MTU	
5	Ülle Uuhtra	Lõuga Lõuse Oei	
6	Aili Taal	Taali Hestla on Vinni VV	
7	Maarika Kõre	Braunier Taus oü braunier@braunier.ee	
8	Karu Rindberg	Vihit Virumaa MTÜ karu@vihitvirumaa.ee	
9	Rein Luuse	Johvi Vallavalitus rein.luuse@johvi.ee	
10	Taru Kattur	Melkuta eli oü	

11	Anna Migorišev	Meresuu Spa Hotel anna.gigoriševa@meresuu.ee	
12	Ilme Hoar	Liganeu Nõuvalitus aib hoar & liganeu.ee	
13	Lauri Jalonen	IVEK	
14	Anneli Põdra	ts Tõla Sanatoorium anneli@tolajpa.ee	
15	Alken Allet	Sillamäe linna- salitsus alken.allet@sillamae.ee	
16	Mehis Luua	mehis.luua@toita.ee Toita veld	
17	Anna Markosa	anna.markosa@ naeva-joensuu.ee	
18	Natalja Vudento	natalja.vudento@ narvaamuuseum.ee	
19	Melin Kivik	Ida-Vira Ettevõtluskohus melin.kivi@ivek.ee	
20	Etli Kagarov	Etli Kõrvaldus- muuseum	
21	Uusula stiil	Vikku-Nigula vallaalitsus	
22	Marjaleht Jentmets	Kaarina Kultuurikode	
23	Kodu Jalonen	IVEK kodi jalonen	
24	Ülle Pauskmaa	BDA	
25	AAON PE L. P. SALU	LUAK	

III arenguseminaril osalejate allkirjalehed

		
<p align="center"><b>„Virumaa sihtkohtade koostööprojekt“</b></p> <p align="center"><b>„Virumaa kui turismisihtkoha koostöövõimaluste analüüs ning strateegia- ja tegevuskava lähiaastateks“</b></p> <p align="center"><b>III kontaktseminar</b></p> <p align="center"><b>04.11.22, Lammasmäel</b></p>		
Nimi	Ettevõtte, kontakt	Allkiri
1 Olga Smirnova	Narva LV	
2 Aarne Leisalu	A. Leisalu - Narva Arenduskeskus	
3 Anna Markova	Narva-Jõhvi linnavalitsus anna.markova@rae.ee	
4 Etti Kagarov		
5 Laila Talunik	MPÜ VISIT VIRUMAA laila.talunik@visit.ee	
6 Ursula Stüf	Vihur-Niebla jallavalitsus   ursula.stuf@vihur-niebla.ee	
7 Enno Must	Jämele hois OÜ	
8 Regina Rougijainen		zoomis
9 Meri Vipper	Sa Virumaa Munguõnne meri@vipper.ee	
10 Mehis Luus	Taste vald mehis.luus@taste.ee	
11 Moonika Kõrre	Bremer Tours bremer@bremer.ee	

12	Erle Võsa-Tangsoo	Moel Moel's MTU	
13	Kadri Jalonen	NEK	
14	Karin Reinebrg	Virumaa	
15	Ülle Puustusmaa	BDA Coaching	
16	Rauno Võrno	Vinni vald	zoomis
17	Meelis Parijõgi		
18			
19			
20			



### Lisa 3

## Ida- ja Lääne-Virumaa koostöö ja DMO mudeli loomise protsessi ajajoon

Kuupäev	Etapp	Kirjeldus
29.mai 2019	MTÜ Visit Virumaa loomise algatus	Lääne-Viru Arenduskeskus (LVAK) kutsub seminarile kokku turismiettevõtjad (kohal ca 45) üle maakonna, sünnib algatus MTÜ Visit Virumaa loomiseks.
15.juuni 2020	Visit Virumaa on valmis vedama Lääne-Virumaa turismiarendust ja tegevusi	Korraldatakse seminar ettevõtjatele ja KOV-idele, koostöös LVAK ja Visit Virumaa (kohal ca 35). Arutelud Lääne-Virumaa turismi ja Visit Virumaa kui maakonna turismivõrgustiku eestvedaja teemal ning turismiettevõtjate ootused sellele. Korraldatakse töötod.
2020 suvi	Visit Virumaa I koostööettepanek Ida-Viru turismiklastriks.	Ettepanek minna koos Mardilaadale.
oktoober 2020	Lääne-Viru Omavalitsuste Liit (VIROL) annab suunise DMO tulevase koostöö osas pöörduda Ida-Viru poole	19.10.20 VIROL juhatus: otsus on, et Ida-Viru on esmane valik. 30.10.20 üldkoosolek võtab teadmiseks info, et alustatakse Ida-Viru suunal (väljavõttes protokollist). Suuliselt tehti täiendus: Visit Virumaa pöördub Ida-Viru turismiklastri poole.
november 2020	Ettepanek DMO pilootprojektiks	Visit Virumaa ettepanek Ida-Viru klastriks hakata kahe maakonna vahelist turismikoostööd arendama pikema perspektiiviga ja taotleda koos DMO pilootprojekti. Projektitaotluse ettevalmistamises osaleb konsultandina VIROL.
mai 2021	EAS DMO pilootprojekt	Maist 2021 rakendatakse ellu EAS toetatud DMO pilootprojekti, mille juhtpartner on Visit Virumaa, kaaspartner Ida-Viru turismiklastri (Ida-Viru Ettevõtluskeskus/IVEK) ja kaasatud organisatsioon on VIROL
suvi 2021	Tellitakse Virumaa Soome-suunaline turundusplaani	DMOde loomise pilootprojekti raames valmib Virumaa Soome-suunaline turundusplaani „Soome hüpe” – kaasatud mõlema maakonna ettevõtjad ja KOV esindajad

17.09.2021	MTÜ Visit Virumaa ja MTÜ Lääne-Viru Omavalitsuste Liit vaheline leping	Visit Virumaa ja VIROLi vahel sõlmitakse vastastikuse hea tahte leping koostööks maakonna turismivaldkonna arendamisel ühiselt
suvi-sügis-talv 2021	Ettevalmistused vahendite kaasamiseks Soome plaani I etapi ellu rakendamiseks	Visit Virumaa ja Ida-Viru klaster teevad koostööd ja kaasavad ettevõtjaid ühise Soome turundusplaani, Soome hüpe, I etapi mudeldamiseks ning projekti kirjutamiseks.
detsember 2021	LVAK koostöös Visit Virumaaga esitab PATEE programmi taotluse projekti rahastamiseks	Mõlema maakonna MAK-id esitavad koostöös oma turismivõrgustikega projektitaotlused, kus valdav osa tegevusi kavandatakse viia ellu ühiselt Virumaa terviku vaates. Eelnevalt toimuvad konsultatsioonid RTK-ga. Lääne-Virumaa projekti omafinantseeringu tagavad Visit Virumaa MTÜ (koostöös projektis osalevate ettevõtjatega), VIROL ja LVAK ühiselt.
veebruar 2022 - tänaseni	Soome suuna turundusplaani I etapi elluviimine	Projektitaotlused rahuldatakse ja algab kahe maakonna tihe koostöö Soome turundusplaani ehk Soomehüppe I etapi elluviimiseks
01.06.2022	Seminar turismiettevõtjatele ja KOVdele	Seminar Lääne- ja Ida-Virumaa turismiettevõtjatele ja KOVdele + LVAK. EAS ja MKM tutvustad DMO põhimõtteid, eesmäärke. Seminari lõpus lepitakse kokku ühise DMO plaani koostamine (plaani tellib Visit Virumaa käimasoleva DMO piloodi vahenditest), kõiki kutsutuid teavitatakse.
august - november 2022	Virumaa DMO plaani koostamine	Uuring ja kolm avaliku- ja erasektori koostöötooseminari mõlema maakonna esindajatele Virumaa DMO loomiseks ja toimimiseks 2023-2026 – millise mudeli alusel, eesmärgil, tegevusteks jne. Kaasamis/koostööseminarid: 19.09., 10.10.22, 04.11.
14.10.2022	Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu (IVOL) otsus	IVOL (Ida-Virumaa MARO) ettepanek: DMO piirkond Virumaa, juhtpartner IVEK + edasine koostöötegevuse kavandamine delegeeritakse Ida-Viru klastrisse. IVOL esitab ettepaneku VIROL-ile (Lääne-Virumaa MARO).
17.10.2022	Ida-Viru klaster ja MTÜ Visit Virumaa VIROL juhatuse koosolekul.	Ida-Viru turismiklaster tutvustab Virumaa DMO koostööettepanekut VIROLi juhatuses (vastav kirjeldus ette saadetud 23.09.22 VIROLile, LVAKile ja Visit Virumaale). Samuti toimub esitlus Visit Virumaalt, mis ühtlasi kinnitab IVEK-i pakutud kava ja väljendab valmisolekut esindada Lääne-Virumaad DMO põhipartnerina. Kava põhineb varasemale ühisele koostöökogemusele ja koostööseminaride jooksul väljatöötatule.

17.10.2022	VIROL otsus	VIROL otsustab, et Visit Virumaa ei ole Lääne-Virumaa poolne põhipartner, vaid see on VIROL ning et DMO tegevused peavad olema laiapõhjalisemad, kui pakutud kava. Vastav ettepanek esitatakse IVEKile 18.10.22.
19.10.2022	Ida-Viru klasteri otsus	IVEK / Ida-Viru klaster arutab VIROLi ettepanekut ja otsustab jääda esialgse, 23.09. kirjalikult esitatud ja 17.10.2022. suuliselt esitatud, plaani/mudeli juurde, mille väljatöötamisele oldi mõlemast maakonnast panustatud koos ja kaua, ettevõtjate ja KOVde osalusel.
oktoober 2022	VIROL ettepanek Harjumaa/Läänemaa/Raplamaale	VIROL esitab ettepaneku Harjumaa-Läänemaa-Raplamaa koostöövõrgustikule alustada läbirääkimisi
14.11.2022	EAS tähtaeg DMOde osas	Maakondlikud MAROd esitasid EAS-ile otsuse DMO piiride ja juhtpartneri osas. Esitatud otsused ei võimalda luua Virumaa DMOd alates 01.01.2023.